

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра економічної кібернетики та прикладної економіки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

А.В. Пантелеймонов

20 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Податки та податкова політика

рівень вищої освіти _____ третій (доктора філософії) _____
галузь знань _____ 05 Соціальні та поведінкові науки _____
спеціальність _____ 051 Економіка _____
вид дисципліни _____ вибіркова _____
факультет _____ економічний _____

2019 / 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету

« 20 » червня 2019 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: завідувач кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки,
професор, д.е.н. Тамара Вікторівна Меркулова

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки

Протокол від « 18 » червня 2019 року № 13

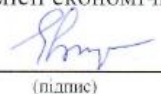
Завідувач кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки

(підпис) _____ Меркулова Т.В.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету

Протокол від « 19 » червня 2019 року № 10

Голова науково-методичної комісії економічного факультету

(підпис) _____ Свтушенко В.А.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Податки та податкова політика» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки
третій (доктора філософії)
 (назва рівня вищої освіти)
 спеціальності 051 Економіка

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: формування системи базових знань з податкової теорії, основ податкової політики і світового досвіду та вітчизняної практики оподаткування.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: вивчення сутності податків, принципів та форм оподаткування, досвіду податкової політики та податкових реформ у розвинутих країнах світу та Україні; набуття навичок розрахунку податків; оволодіння методами аналізу податкового навантаження, ефектів податкової політики.

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Загальна кількість годин – 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / <u>за вибором</u>	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
4-й	4-й
Лекції	
18 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота, у тому числі	
60 год.	78 год.
Індивідуальні завдання	
5 год.	

1.6. Заплановані результати навчання:

Компетентності:

ФК2. Вміння використовувати методи і зміст сучасних, зокрема новітніх, досліджень і розробок українських і зарубіжних учених в галузі економічної науки, методології та практики, адаптувати їх до сучасного стану і актуальних завдань розвитку економіки України.

ФК8. Здатність робити обґрунтовані висновки щодо сучасного стану національної економіки України, резервів та перспектив її розвитку в умовах глобалізації та європейської інтеграції.

Результати:

ПРН4. Вміти формувати, аргументувати нові та складні ідеї.

ПРН7. Бути здатним до встановлення дії економічних законів та їх зв'язку з макро- мікроекономічними проблемами.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Роль та функції держави у ринковій економіці: концептуальні підходи

Концептуальні підходи до ролі держави в економічному житті. Функції держави. Суспільні блага, їх властивості та типологія. Способи надання благ.

Тема 2. Історичні аспекти оподаткування і розвиток податкових теорій

Виникнення податків. Генезис теоретичних поглядів на сутність і природу податків.

Тема 3. Сутність та функції податків

Сутність та ознаки податків. Базові поняття та термінологія оподаткування. Функції податків.

Тема 4. Принципи оподаткування і види податків

Принципи оподаткування. Класифікація податків. Податкова система, її складові та принципи побудови. Класифікація моделей податкових систем.

Тема 5. Податкова політика та її види

Сутність і принципи податкової політики. Типи і моделі податкової політики. Податки та економічне зростання. Крива Лаффера, оптимальне податкове навантаження.

Тема 6. Податкове регулювання економіки

Сутність податкового регулювання економіки. Позитивні наслідки та негативні екстерналії податкового регулювання. Міжнародна податкова конкуренція. Оцінка наслідків податкової конкуренції: позитивні та негативні аспекти. Обмеження податкової конкуренції в Євросоюзі.

Тема 7. Податкова система України та історичні аспекти її становлення

Історичні аспекти розвитку податкової системи України. Етапи становлення податкової системи України. Податкові реформи в Україні, їх пріоритети та напрямки.

Тема 8. Основні види оподаткування в Україні

Податковий кодекс України та його структура. Основні види податків. Структура податкових надходжень.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Роль та функції держави у ринковій економіці: концептуальні підходи	8	2				6	8					8
Тема 2. Історичні аспекти оподаткування і розвиток податкових теорій	10	2	1			7	10	2				8
Тема 3. Сутність та функції податків	10	2	1			7	10	2				8
Тема 4. Принципи оподаткування і види податків	12	2	2			8	12		2			10
Тема 5. Податкова політика та її види	12	2	2			8	12	2				10
Тема 6. Податкове регулювання економіки	12	4	2			6	12	2				10
Тема 7. Податкова система України та історичні аспекти її становлення	12	2	2			8	12					12
Тема 8. Основні види оподаткування в Україні	14	2	2			10	14		2			12
Усього годин	90	18	12			60	90	8	4			78

4. Темі практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Статистична інформація щодо оподаткування країн ЄС. Порівняльний аналіз податкового навантаження в Україні та країнах Євросоюзу.	2	
2.	Податки та економічне зростання. Крива Лафера	2	
3.	Нормативна база оподаткування в Україні. Податкові розрахунки: ПДВ	2	
4.	Податкові розрахунки: податок на прибуток	2	2
5.	Поточний контроль	2	
6.	Презентації та обговорення доповідей	2	2
	Разом	12	4

5. Завдання для самостійної роботи

Теми самостійної роботи	Завдання	
	Зміст	Бали
Тема 1. Роль та функції держави у ринковій економіці: концептуальні підходи	Вивчити схожі риси та розбіжності різних концептуальних підходів до функцій держави	1
Тема 2. Історичні аспекти оподаткування і розвиток податкових теорій	Проаналізувати зв'язок між розвитком економічних та податкових теорій	2
Тема 3. Сутність та функції податків	Знайти та проаналізувати приклади реалізації регулюючої функції оподаткування	2
Тема 4. Принципи оподаткування і види податків	Вивчити класифікацію податків в ЕС	Входить до оцінки за презентацію
Тема 5. Податкова політика та її види	Аналіз податкового навантаження в країнах світу. Підготовка презентації та доповіді	Входить до оцінки за презентацію
Тема 6. Податкове регулювання економіки	Аналіз податкового навантаження в країнах світу. Підготовка презентації та доповіді	Входить до оцінки за презентацію
Тема 7. Податкова система України та історичні аспекти її становлення	Виконання індивідуального завдання з податкових розрахунків	Входить до оцінки за виконання індивідуального завдання
Тема 8. Основні види оподаткування в Україні	Виконання індивідуального завдання з податкових розрахунків	Входить до оцінки за виконання індивідуального
	Разом	5

6. Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Порівняльний аналіз податкового навантаження в Україні та країнах Євросоюзу (15 балів).

Завдання передбачає, що кожен студент обирає для порівняння з Україною одну з європейських або інших країн. Аналіз проводиться за такими напрямками:

- аналіз структури податків та податкових надходжень порівнюваних країн,
- аналіз динаміки податкових надходжень в обраних країнах, виявлення трендів;
- характеристика податкових реформ та їх ефективності в обраних країнах.

Аналіз проводиться на основі статистичних даних за останні 10-15 років.

За результатами виконання завдання студент готує звіт-презентацію та захищає її на практичному занятті.

7. Методи контролю

Застосовуються такі методи навчання: лекції, практичні заняття із розв'язанням задач (податкові розрахунки), комп'ютерне моделювання та експерименти з моделями (модель Лафера), презентації, контрольна робота, самостійна робота.

Методи контролю передбачають поточний контроль та підсумковий контроль. Поточний контроль включає тест, оцінка самостійної роботи (презентації та доповіді, опитування), контрольна робота, передбачена навчальним планом.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Екзамен проводиться у письмовій формі і включає тест з теоретичних питань (20 балів) і практичне завдання (задача – 20 балів).

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Екзаменаційна робота (письмова)	Сума
Самостійна робота (презентація + активність на заняттях)	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Поточний контроль (тест)	Разом		
15 + 5	25	15	60	40	100

Критерії оцінювання

Контрольна робота, передбачена навчальним планом (**25 балів**) включає 3 завдання з податкових розрахунків (5+8+12).

За несуттєві помилки знімається: завдання 1 – 1 бал, завдання 2 – до 2 балів, завдання 3 – до 3 балів. За 1 помилку у правилах податкових розрахунків бали зменшуються на 50% в кожному завданні. Якщо таких помилок більш ніж 1 у кожному рішенні, воно отримує 1, 3, 4 балів відповідно до завдань.

Самостійна робота:

Презентація (15) – презентація, доповідь та обговорення.

Виконані усі завдання, зроблено висновки, матеріал представлено логічне та змістовно, повні відповіді на запитання та гарні навички дискусії – 15 балів

Є несуттєві недоліки у виконанні завдань та презентації – 12 балів

Певні завдання невиконані або є суттєві помилки, недоліки у висновках, неповні відповіді – 8 балів

Презентація не відповідає структурі завдань, представлені лише деякі аспекти завдань, недостатній рівень володіння матеріалом – 4 балів.

Активність на заняттях (5). Опитування за тематикою завдань самостійної роботи. Оцінка згідно балів, зазначений у п.5. Неповна відповідь/зауваження оцінюється зниженням оцінки на 50%.

Поточний контроль (15). Тест – 15 питань по 1 балу.

Екзамен (40): тест з теоретичних питань (20 балів, 10 питань) і практичне завдання (задача – 20 балів). Правильні відповіді – 2 бали за кожен, неповна або некоректна відповідь – 1 бал. Задача: правильне рішення – 20 балів, несуттєві помилки (1-2) – 17-18 балів, суттєві помилки у правилах податкових розрахунків – 10 балів (1 помилка), 5 балів (більш ніж 1 помилка).

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно	зараховано
70–89	добре	
50–69	задовільно	
1–49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Меркулова Т.В. Институт налога. – Х. : ХНУ, 2006. – 224с.
2. Прусс В.М. Податки та податкова система України : навчальний посібник для вузів. – Харків : Бурун Книга, 2009. – 159 с.
3. Педь І. В. Непрямі податки в податковій системі України : навчальний посібник. – Київ : Знання, 2008 . – 348 с.
4. Экономика налоговой политики. Пер. с англ. / Под ред. Майкла П. Деверс. – М.: Инф. – издат. Дом. «Филинь», 2001. – 328 с.
5. Караваева, И. В. Налоговое регулирование рыночной экономики : Учеб.пособие для вузов / И. В. Караваева. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 215с.
6. Vuchelen Jef. Taxation: Macro Aspects. – Vrije Universiteit Brussel. – 1999.
7. Стігліц Джозеф Е. Економіка державного сектора. Economics of the Public Sector: Пер.з англ. / Дж. Е. Стігліц. – Київ : Основи, 1998. – 854 с.
8. Buchanan J. The Political Economy Of The Welfare State. – Stockholm, 1998. – 220p.
9. The design of tax structure: Direct versus indirect taxation. Anthony Atkinson and Joseph Stiglitz // Journal of Public Economics. – 1976. – vol. 6. – issue 1-2. – 55-75 pp.
10. Michael G. Allingham and Agnar Sandmo. Income tax evasion: a theoretical analysis. // Journal of Public Economics. – 1972. – vol. 1, issue 3-4. – pages 323–338.

Допоміжна література

1. Меркулова Т.В. Формальные и неформальные институты налога: взаимосвязи и противоречия // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. – Донецьк, ДонНТУ, 2005. – Випуск 91.– С. 64–70.
2. Меркулова Т. В., Акулова А. В. Оптимизация налоговой ставки в условиях международной налоговой конкуренции: анализ теоретических моделей // Модели оценки и анализа сложных социально-экономических систем: **монографія** / Под ред. докт. экон. наук, проф. В. С. Пономаренко, докт. экон. наук, проф. Т. С. Клебановой, докт. экон. наук, проф. Н. А. Кизима. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2013. – С. 46–57.
3. Меркулова Т. В., Биткова Т. В. Фискальные факторы устойчивого роста: анализ на основе системно-динамического подхода // Фискальное регулирование циклических колебаний в экономике: теория и практика / под ред. к.э.н., проф. А. Д. Данилова: **Монографія**. – К.: «ДКС центр», 2013. – С. 150 – 161.
4. Международная налоговая конкуренция: PRO ET CONTRA // Налоговые системы. Методология развития: **монографія** для магистров, обучающихся по программам «Налоги и налогообложение», «Финансы и кредит» / [И. А. Майбуров и др.]; под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – С.117 – 128.
5. Меркулова Т. В. Податкова політика в контексті теорії інституціоналізму. Вплив

оподаткування доходів на трудову активність і заощадження // Податкова політика: теорія методологія, інструментарій: розділ у навчальному посібнику / під редакцією д-ра екон. Наук, проф. Іванова Ю. Б., д-ра екон. Наук, проф. Майбурова І. А. – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2010. – С. 60–65, 168–174.

6. Меркулова Т.В. Снижение налоговой нагрузки и эффект Лаффера: аргументы и заблуждения // в кн.: Налогообложение: проблемі науки и практики – 2007: **Монографія**. – Х.: ИД „ИНЖЕК”, 2007. – с. 28 – 42.

7. Wilson J. Theories of Tax Competition.// National Tax Journal. – 1999. – vol 52(2). - p. 269 – 304.

8. Oats W. Fiscal Federalism. – N.T.: Harcourt Brace Jovanovich, 1972. – с. 143.

9. Олсен М. Логіка колективної дії: суспільні блага і теорія груп / Переклад з англійської, післямова Сергія Слухая. – Київ: Лібра, 2004. – 272 с.

10. Лукьяненко І.Г., Циганчук Н.А. Вплив зміни оподаткування доходів фізичних осіб на трудову мотивацію // Економіка і прогнозування. – 2004. – № 4. – с.61–70.

11. Ротбард М. Власть и рынок: Государство и экономика / Мюррей Ротбард ; Пер. с англ. Б.С. Пинскера под ред. Гр. Сапова. - Челябинск: Социум, 2003. - 415 с.

12. Папава В. Лафферов эффект с последствием. // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 7. – с. 34–39.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Model Tax Agreement on Exchange of Information in Tax Matters; OECD “Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue” [Електронний ресурс]. Режим доступа: http://www.oecd.org/daf/fa/harm_tax/Report_En.pdf.

2. Communication on Preventing and Combating Financial and Corporate Malpractice.[Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

3. What is Good Governance? / UNESCAP [Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://www.unescap.org/huset/gg/governance.htm>.

4. Corporate Tax Competition and Coordination in the European Union: What Do We Know? Where Do We Stand? - MPRA Paper No. 107. - November 2007.

5. Либман А. Мировой опыт оптимизации налогообложения: роль налоговой конкуренции и оффшорных центров в мировом хозяйстве. [Електронний ресурс]. Режим доступа: http://MPRA_paper_17042_libman.pdf. Corporate Tax Competition and Coordination in the European Union: What Do We Know? Where Do We Stand? - MPRA Paper No. 107. – November 2007.

6. www.kmu.gov.ua – Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.

7. www.mfu.gov.ua – Офіційний сайт Міністерства фінансів України.

8. www.nbu.gov.ua – Офіційний сайт Національного банку України.

9. www.rada.gov.ua – Офіційний сайт Верховної Ради України.

10. <http://sfs.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної фіскальної служби України.

11. www.stat.gov.ua – Офіційний сайт Державного комітету статистики України.

12. <http://ec.europa.eu/eurostat> – Офіційна веб-сторінка Євростату.